

JOHÁNEK Z NEPOMUKU

vydává *Matice sv. Jana Nepomuckého*

NEPOMUCKO – BOHEM ZAPOMENUTÝ KRAJ?

Nepomucko je dnes z pohledu ekonomických kritérií opravdu trochu „zapomenutým“ krajem. Bez větší průmyslové činnosti, bez mimořádně atraktivních turistických zajímavostí nebo atrakcí. Už ani zemědělství nezaměstnává moc lidí. Město během let ztratilo status okresního města, přišlo i o střední školu.... Postupně se snižoval i počet obyvatel, hlavně těch mladých.

V nadpisu je ale trochu jiná otázka – je náš kraj zapomenutý Bohem? A zde je myslím úplně jiná odpověď. Náš kraj je naopak Bohem požehnaný, vyznamenaný a jedinečný. Právě takového "zapomenuté" kraje si Bůh často vybírá, aby tu vytvořil centra duchovního života, která vyzařují do širokého okolí, do celé země, do celého světa. Těmto místům dává i mimořádná dobrodiní a milosti. Rád bych tu připomněl ty nejviditelnější.

Za vlády Boleslava I., nástupce svatého Václava, přichází do našeho kraje poustevník Břímota a usazuje se v jeskyni v lese Borku nad Prádkem. Přináší k nám křesťanství. Jeho úsilí podpoří i svatý biskup Vojtěch, který se zde zastaví při své cestě z Říma v r. 992. Jak praví pověst, svými modlitbami vyprosí pro kraj, sužovaný velkým suchem, blahodárny déšť, po kterém se zazelená i vršek nad Nepomukem, od té doby nazvaný Zelená hora. Je to asi první výjimečná Boží milost, které se našemu kraji dostalo.

Druhou bylo určitě založení kláštera cisterciáků pod Zelenou horou v roce 1145. Tito autentičtí a zbožní řeholníci se drželi základního mnišského pravidla, tedy Ora et labora – Modli se a pracuj. A tak nám přinesli nejen vzor víry, ale i vzdělanost a hospodářskou prosperitu. V klášteře pomáhali potřebným, založili klášterní školu a civilizovali celé Nepomucko. Objevili a začali využívat zdejší

nerostné bohatství – rýžovali zlato z říčky Bradlavy (dnes Úslava) u Prádla a Novotník, těžili zlato i stříbro v dolech pod dnešním Nepomukem, těžili i železnou rudu pro potřeby výroby zemědělských nástrojů. V okolí zakládali hospodářské dvory, tzv. grangie, kde rozvíjeli zemědělství i rybníkářství. Ale hlavně se modlili k našemu Pánu a prosili Pannu Marii o požehnání.

Třetím Božím vyznamenáním našeho kraje, tedy další mimořádnou milostí, je narození sv. Jana kolem r. 1345. Asi nám je "vymodlili" cisterciáci. U nich dostal první křesťanskou formaci i vzdělání, které později doplnilo studium na nedávno založené pražské Karlově univerzitě a pak v letech 1382–1387 i brilantní studia na univerzitě v Padově, kde zastával v r. 1386 i funkci rektora zaalpských studentů. Jeho mučednická smrt jej povýšila mezi univerzální světce s doslova celosvětovým věhlasem a úctou.

A tak se po této připomínce dějin spásy našeho kraje můžeme vrátit k otázce z nadpisu. Ne, Bůh na náš kraj nezapomínal, naopak je na přímluvy sv. Vojtěcha a zbožných cisterciáckých řeholníků chránil, a nakonec i vyznamenal narozením našeho patrona, světce a mučedníka sv. Jana.

Bohužel my lidé, i přes všechny tyto mimořádné milosti, zapomínáme na Boha. Jen On může náš kraj znovu oživit, dát lidem pokoj, životní cíl a obnovit naši pospolitost. Křesťanů tu dneska moc nežije. Ale i malé stádce může vyprosit u Boha zázraky. Prosím všechny, kterým se Johánek dostane do rukou, aby prosili Pána za duchovní obnovu kraje kolem kolébky sv. Jana.

Svatý Jane Nepomucký, vypros u Pána požehnání pro svůj rodný kraj, aby se tu obnovila víra a zbožnost!

Petr Jenčík

Jak Nepomuční vnímali a ctili svého slavného rodáka Jana **pohled do počátků svatojánské úcty v Nepomuku a jejího rozvinutí do sklonku** **17. století – pokračování z prvního čísla**

Vedle této místní tradice stojí podání tehdejších duchovních elit. Dědicem svatojánského odkazu a zprvu hlavním šířitelem mučednickovy úcty byl sbor kanovníků při pražské katedrále sv. Víta, kteří Jana Nepomuckého pokládali za svého bývalého kolegu. Když se

v roce 1668 svatovítským kanovníkem stal šlechtic Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi (1638–1701), který prožil část mládí v Klatovech, s nimiž městy Nepomuk udržoval vztahy, sepsal první ucelený životopis stále populárnějšího světce Jana. Vypráví o něm, že si ho rodiče vyprosili ve svém stáří na Panně Marii, uctívané v klášteře pod Zelenou horou, a že díky Madoně bylo děťátko uchráněno před smrtí. Když se Jan narodil, nad domem se ukázal plamen. Nikdo po Janově mučednické smrti nemohl v jeho rodném domě vydržet, byla tam proto postavena kaple. František baron ze Šternberka z rodného domku postavil kostel, na jehož hlavním oltáři se spatřuje Janův obraz. Kardinál Harrach povolil kostel posvětit. Místní i okolní obyvatelé mají mučedníka v úctě, nosí mu dary a zakoušejí jeho pomoc, hlavně v dobách sucha, a když je v ohrožení zdraví lidí i domácích zvířat. Takovou pomoc zakusil kdokoli, kdo se odevzdal Janově ochraně za posledního moru (tj. v roce 1649). Od nepamětné doby se slaví za hojné účasti lidu v Nepomuku blahoslavencova památka, kdy se slouží mše sv. ke cti Nejsvětější Trojice, ale káže se o Janových ctnostech. V kraji si lidé kdysi zpívali o blaženém Janovi starobyrou píseň.

Dlouhoveský svůj text poskytl obecně uznávanému učenci a znalci dějin Českého království, jezuitskému knězi Bohuslavu Balbínovi (1621–1688). Ten pro svatovítskou kapitolu na pomezí let 1670 a 1671 v latině sepsal literárně působivý Život bl. Jana Nepomuckého, v němž zúročil prakticky všechny Dlouhoveského údaje, a ještě je doplnil. Nemohl si však ověřit, že Dlouhoveský, ač se odvolával na starobylá podání a rukopisy, do Janova životního příběhu zapojil mnohá topoi, obecné údaje převzaté z životopisů jiných světců, která však v Nepomukově životě neodpovídala skutečnosti. Balbín upřesnil, že Panna Maria, uctívaná u cisterciáků pod Zelenou horou, byla znázorněna sochou. Doplnil, že Jan v chlapeckém věku chodíval každodenně cisterciákům do kláštera ministrovat a že mu mniši sv. Bernarda poskytli první vzdělání a vedli ho k bohabojnosti. Dále tvrdil, že na místě rodného domku byla zřízena kaple k poctě mučedníka Jana nedlouho po jeho smrti a že byla Šternberky v 17. století nahrazena kostelem pro svůj žalostný stav.

Tato tvrzení Balbín zopakoval v roce 1673 zelenohorskému pánu, výše zmíněnému hraběti Václavu Vojtěchu ze Šternberka (1643–1708), když zavítal do Nepomuku, aby uctil památku bl. Jana a ze staré známosti hraběte navštívil. Hrabě se jezuitského učence ptal, nakolik je oprávněná úcta k nepomuckému rodákovi. Před časem totiž v Nepomuku při vizitaci pražský arcibiskup Matouš Ferdinand Sobek z Bílenberka (na pražském stolci působil 1669–1675) rozkázal z oltáře kostela sv. Jana Křtitele odstranit Nepomukův obraz. Balbín proti tomu mnoha důvody svatojánskou úctou obhajoval, což ještě na pánovo

požádání učinil písemně dopisem zasláným ze svého působiště v klatovské jezuitské koleji.

Patrně touto cestou se povědomí o Dlouhoveského a Balbínových představách o Janově dětství a posmrtné úctě v Nepomuku mohlo dostat na zelenohorské panství a mezi nepomucké obyvatele. Ještě intenzivněji tomu tak mohlo být po opětovném vydání Balbínova svatojánského Života tiskem (v Antverpách roku 1680, v Praze roku 1682), zvláště po publikování jeho české (1684) a německé verze (1686) a jejich dalších edicích.

Přesto přese všechno se nepomučtí měšťané dlouho drželi své svatojánské tradice. Jasně to vyplynulo z předběžného průzkumu nepomucenské otázky (zda Jan může a má být prohlášen za blahoslaveného, potažmo svatého), kterým byl pověřen kněz Jan Jindřich Barthel dne 28. března 1697 svatovítskou kapitulou. Barthel se záhy obrátil na nepomuckého děkana Matouše Josefa Nevšetu (v úřadu 3. I. 1695 † 26. XII. 1699), začal s ním korespondovat, několika dotazníky zjišťoval, co je pravdy na tvrzeních Balbínova Života a celé šetření zaklenul v roce 1699, kdy mimo jiné počiny v květnu proběhl, za jeho i Nevšetovy účasti, výslech pěti nepomuckých obyvatel, primase, radního a tří sousedů.

Šetření v Nepomuku přineslo následující výsledky. Jen málokdo potvrdoval Dlouhoveského-Balbínovy údaje o Janově dětství. Např. milostná socha Panny Marie z (ne)pomuckého kláštera, tzv. Zelenohorská Madona, uchovávaná od 17. století u františkánů ve Vídni, nebyla v Janově rodišti v roce 1697 vůbec známa. Vědělo se jen o nebeských plamenech při narození sv. Jana. Po Janově mučednické smrti nebyla na místě jeho rodného domu vybudována žádná kaple, nicméně obyvatelé v tomto domě opravdu nemohli vydržet delší dobu. Posledním z nich byl Jan Jelínek, po jehož nenadálé smrti zůstal dům opuštěn, než na jeho a připojeném místě byl v roce 1643 pánem ze Šternberka založen kostel. Někteří si pamatovali, že v dětství na vlastní oči spatřili v Janově rodném domě nástěnnou malbu Ukřižování a že o ní slyšeli, že ji nelze vápnem zabít. Obecně se říkalo, že výjev ve svém mládí namaloval sám svatý Jan.

Nový kostel, zbudovaný na místě rodného Janova domu, byl sice zasvěcen sv. Janu Křtiteli, místní o něm ale obvykle mluvili jako o kostele svatého či blahoslaveného Jana Nepomuckého, kterého, jak potvrzuje zvláště městská pamětní kniha, už v 17. století nazývali „naším vlastencem a patronem obce naší velkým“. Na hlavním oltáři tohoto kostela byl jako titulární světec zobrazen Křtitel, ale nad ním se nacházel Nepomukův obraz s latinským nápisem téměř stejného znění, jaké nese úvodní rytina v knize Fama

posthuma. Je možné, že se jednalo o tentýž výjev – sv. Jan na grafice stojí uprostřed v kanovníckém oděvu a rozdává almužnu, po stranách jsou zobrazeny scény Zpovědi královny a Svržení světce z mostu. Pozdější tradice praví, že Janův obraz do Nepomuku maloval Karel Škréta, tedy ten samý umělec, který navrhl rytinu do Famy. Obraz původně visel v nepomuckém děkanském kostele sv. Jakuba a na nové místo byl přenesen po zbudování jánského kostela. Zajímavým dodatkem je vyprávění místních obyvatel o záhadných nočních světlech, která ve svatojánském kostele zářila, aniž by to kdo z lidí způsobil.

Dlouhoveského, potažmo Balbínovy rozvinuté údaje o svatojánské úctě v Nepomuku a okolí jsou z velké části místní tradicí dementovány. Kázání o sv. Janu se v jeho památný den, 16. května, nekonávají. Přespolní procesí o tomto svátku přicházejí jen v některých letech, místní se ale koná každý rok. V roce 1691 takovou oslavu vedl pražský sufragán, nám již známý Jan Ignác Dlouhoveský z Dlouhé Vsi! Je-li sucho, konává se procesí nikoli ke sv. Janu, ale k počtě sv. Vojtěcha na Zelenou horu. Starobylá píseň o sv. Janovi není na Nepomucku známa, ani není zvykem svěřovat světci domácí zvířata, když je ohrožují epidemie. Stejně tak o záchraně nepomuckých měšťanů za moru v roce 1649 neexistují doklady, nikdo si něco takového nepamatuje. Zcela jinak je tomu ovšem u morové rány, která roku 1680 sužovala širé okolí Zelenohorského panství. Tehdy se obyvatelé Nepomuku utekli ke svému ochránci a vyprosili si na něm mocnou ochranu. Naprosto nikdo na celém rozlehlém dominiu nebyl morem nakažen, natož aby na tuto nemoc zemřel.

Je velmi poučné nahlédnout do reálií barokní doby, do skutečnosti, že i v oné době platilo, že ne vždy to, co si myslí a sděluje společenská elita, souhlasí s přesvědčením řadových obyvatel. Nicméně v jedné věci panoval naprostý souhlas. Že mučedník Jan, rodák z Nepomuku, je hoden úcty, právem mu náleží titul světce a že svou otčinu svým zářným příkladem, slavným jménem a ochranou proslavuje. Městečko Nepomuk se k svému „vlastenci a krajanovi“ od 17. věku hrdě hlásilo a následující století jasně ukázalo, do jak nádherné velikosti a krásy se tato posmrtná pověst a úcta rozvinula.

P. Miroslav Herold SI

Vzpomínka na léto

„Když ale vidím na obzoru / uprostřed kraje nízkou horu, / na nebi mráček běloskvoucí, / přestane srdce chvíli tlouci.“ Tak veršuje o hoře Říp básník z nejčestějších, Jaroslav

Seifert. Já si jeho slova vypůjčuji a říkám si je pro sebe, když v letních měsících projíždím kolem naší hory, hory Zelené. Vracíme-li se z cest, my rodáci z Nepomuka, a uvidíme ji, jsme – doma.

Máme ale ještě jedno své připomenutí domova, a to sochy a obrazy svatého Jana Nepomuckého, tak časté nejen v českých kostelích a kapličkách a v české krajině, ale i v cizině, mnohdy velmi vzdálené. V kostelích bleskurychle objevujeme obrazy a sochy našeho Johánka. Dělá nám to prostě radost. Pohled na svatého Jana v cizině nás na chvílku přemísťuje domů. Čím více jsme od domova vzdáleni, tím je naše radost větší, když svatého Jana někde objevíme.

Svatý Jan Nepomucký nám také připomíná, že máme dvojí domov – tady na zemi, pod Zelenou horou, a v nebi. "Do toho druhého, věčného domova, se vchází, má milá, těsnou branou, víš?" říká mi svatý Jan, když hledím na jeho sochy. Málokdy jsou vzpřímené – a když už ano, tak mají hlavu nachýlenou k nepřehlédnutelnému kříži v ruce, symbolu utrpení.

Když jsem byla malá a prohlížela si sochy svatého Jana, atribut kříže mě nikdy nezaujal. Nejvíce se mi líbila kraječka na bílé světcově rochetě – to bylo pro mě něco líbezného, až sladkého. K tomu podstatnému člověk teprve dorůstá. Asi úplně doroste jen výjimečně. Je ale asi důležité, že dorůst chce. Svatý Jene, Ty, který jsi ke svatosti dorůst uměl, pomoz nám alespoň v tom chtění!

Letos jsem zásluhou P. Jiřího Špiříka, který nás k tomu vybízel, byla na vícero poutích v našem kraji. Potěšila jsem se svěží jarní přírodou u kapličky sv. Vojtěcha ve Vrčeni, prožila jsem něžné zakončení milečské pouti v kostele sv. Petra a Pavla (hrálo Petit Duo z Plzně), zažila jsem radost v plně obsazeném kostele sv. Markéty v Klášteře, vychutnávala jsem si zpěv Měcholupských v jejich kapličce zbudované ke cti slovanských věrozvěstů. V Kozlovicích byla slavena poutní mše sv. rovněž v den sv. Cyrila a Metoděje, v kapličce prostorné a plně světla, s oltářem ze Zelené hory. "Zázračné" mi připadalo celé odpoledne v Tojicích, kde je kaplička zasvěcená Panně Marii Nanebevzaté. Tu nejmenší kapličku ze všech, mariánskou kapličku v Nové Vsi, vzorně upravenou, zdobily zvenku dvě břízky. K její chvále postavili kapličku i v Kokořově, kde mezi skromným počtem poutníků byl i pan starosta. V této kapličce jsem objevila něco, co jinde nebylo – sošku sv. Jana Nepomuckého. Už hodně omšelou, ale byla tam. Měla jsem velkou radost.

Marie Bílková

Zelenou horu prozářil nový zrcadlový oltář

První myšlenku obnovy sochy Zelenohorské madony a oltáře vyslovil v roce 2014 tehdejší nepomucký farář P. Vítězslav Holý. Trvalo 3 roky, než se vše povedlo dotáhnout do úspěšného konce.

„Oltář z leštěného nerezů má tvar stromu života a odkazuje tak i na tvar původního barokního svatostánku, nyní natrvalo umístěného v kostele sv. Martina v Neurazech. Nerez doplňuje různobarevné sklo i atributy sv. Vojtěcha a sv. Jana Nepomuckého. Socha Madony byla dotýkána ve Vídni gotickým originálem a v oltáři je zasazen kámen ze základů kláštera v Ebrachu, odkud na Nepomucko přišli první cisterciátní mniši“, řekl autor oltáře a sochy Václav Česák.

„Obnova 6 metrů vysokého oltáře si zaslouží pozornost hlavně proto, že tento počín je v dnešní době událostí, která je spíše ojedinělou. Tím spíše, že na něj přispěly stovky obyvatel, několik obcí a regionálních firem,“ uvedl Pavel Motejzík, manažer Mikroregionu Nepomucko.

„Na oltář se vybralo celkem téměř 300.000 Kč a projekt obsadil první příčku v rámci celé České republiky. Z dotací a darů byla financovaná také samotná socha Madony, odlitá ve slavné norimberské dílně Lenz&Jahn v roce 2015,“ doplňuje starosta obce Klášter Zdeněk Bartošek.

Slavnostní požehnání se uskutečnilo v neděli 25. 6. 2017. Časně ráno se na Zelenou horu vypravilo slavnostní procesí od kostela sv. Jana Nep. Slavnostní mše a požehnání oltáře se ujal Mons. František Radkovský, emeritní biskup plzeňský, koncebrovali P. Jiří Špiřík a P. Vítězslav Holý. Při mši sv. vystoupil sbor Canto nepomucenum i nepomucký chrámový sbor. Na závěr slavnosti zazpívala přední česká mezzosopranistka Edita Adlerová za doprovodu bratrů Klánských.

JS

Fotografie z tohoto požehnání, z poutní bohoslužby přenášené TV Noe a odkaz na záznam této bohoslužby, nebo také z jarní poutí, naleznete ve fotogalerii webových stránek: www.arcidekanstvi-nepomuk.cz

Slavnostní procese od sv. Jana na Zelenou horu

Nový Zelenohorský oltář

Časopis JOHÁNEK vydává Matice sv. Jana Nepomuckého, Přesaničké nám. 1,
335 01 Nepomuk. Časopis je neprodejný. Tisk: VARIUS Praha s.r.o.

